

Balıkesir'in Kalkınması İçin Öneriler: Bir Sosyo-Ekonomik Analiz

Recommendations For The Development of Balıkesir: A Socio-Economic Analysis

KÜBRA GÜL^{a, *} , BÜLENT BAYRAKTAR^b

^a *Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat ABD, Balıkesir, Türkiye*

^b *Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Balıkesir, Türkiye*

(Gönderim Tarihi / Received: 22.11.2024; Kabul Tarihi/Accepted: 08.12.2024)

ÖZ

Kalkınma, bir toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel açıdan daha iyi bir duruma ulaşması sürecidir. Bu süreç, ekonomik büyüme ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda insan refahını, yaşam kalitesini ve sürdürülebilirliği de içerir. Kalkınma, istihdamın artırılması, eğitimin iyileştirilmesi, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi gibi alanlarda ilerlemeyi kapsar. Bir ilin kalkınması, o ilin tüm sakinlerinin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen çok yönlü bir süreçtir; sadece ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve çevresel gelişimi de kapsar. Bu çalışmada, Balıkesir ilinin kalkınma sürecindeki mevcut durumu, potansiyelleri ve karşılaştığı zorluklar incelenmiştir. Balıkesir, sahip olduğu doğal güzellikler, tarım potansiyeli, turizm imkanları ve sanayi tesisleri ile önemli bir kalkınma potansiyeline sahiptir; ancak ilin kalkınmasında bazı sorunlar da mevcuttur. Bu sorunlar arasında istihdamdaki mevsimsel dalgalanmalar, tarımın modernleşmemesi, turizmin yeterince çeşitlendirilmemesi ve altyapı eksiklikleri sayılabilir. Çalışmada, Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri ile dökümanlar incelenecek bir sosyo-ekonomik analiz yapılmıştır. Yapılan sosyo-ekonomik analiz sonucunda gerekli önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler Balıkesir ilinin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak daha da gelişmesini sağlayacaktır; böylece ilin yaşam kalitesi yükselecek ve sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir, İthalat, İhracat, Sanayi, Tarım

JEL Sınıflandırması: A10, A13, R11

ABSTRACT

Development is the process by which a society becomes better off economically, socially, culturally and environmentally. This process is not limited to economic growth, but also includes human welfare, quality of life and sustainability. Development encompasses progress in areas such as increasing employment, improving education, improving health services and strengthening social services. Development of a province is a multifaceted process that directly affects the quality of life of all residents of that province; it encompasses not only economic growth but also social, cultural and environmental development. In this study, the current situation, potentials and challenges faced by Balıkesir province in the development process are analyzed. Balıkesir has a significant development potential with its natural beauties, agricultural potential, tourism opportunities and industrial facilities; however, there are some problems in the development of the province. These problems include seasonal fluctuations in employment, lack of modernization in agriculture, insufficient diversification of tourism and infrastructure deficiencies. In this study, a socio-economic analysis was conducted by analyzing data and documents from the Ministry of Agriculture and Forestry, Turkish Statistical Institute, Ministry of Culture and Tourism. As a result of the socio-economic analysis, necessary recommendations were made. These recommendations will enable Balıkesir to develop further economically, socially, culturally and environmentally; thus, the quality of life of the province will improve and a sustainable development will be achieved.

Key Words: Balıkesir, Import, Export, Industry, Agriculture

JEL Classification: A10, A13, R11

* Sorumlu yazar / Corresponding author.

E-posta adresi / E-mail address: kbraagul25@outlook.com (K. Gül).

1. GİRİŞ

Kalkınma kavramı başlangıçta biyoloji alanında kullanılmış ve “gelişme” anlamına gelmektedir (Esteva, 1992; Demiren, 2024).

Oxford İngilizce sözlükte kalkınma, “bir şeyi daha tam veya gelişmiş duruma getirme eylemi veya süreci” olarak tanımlanmıştır (Oxford İngilizce Sözlük; Turhan, 2020).

Sosyo-ekonomik gelişmişlik, ülke içindeki bölgeler arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik kavramı; demografi, teknoloji, sağlık, eğitim, ekonomik kalkınma, mali kapasite, kapasite ve yaşam özellikleri gibi unsurları içermektedir. Bu unsurlara ait veriler, toplumsal sorunların neler olduğu ve bu özelliklerin hangi ölçüde karşılandığı günlük bilgilerin mevcut olduğu düzeydedir (Güner, 2019: 1).

Balıkesir ekonomisi üç ana özelliğe sahiptir: İlk olarak, ekonomik değerler çeşitli sektörlerden oluşur ve sadece tek bir sektöre bağımlı değildir. İkinci olarak, ekonomik faaliyetler il genelinde dengeli bir şekilde dağılmış olup, Merkez, Körfez ve Güney Marmara yöreleri birbirini tamamlayan özellikler taşır. Üçüncü olarak, Balıkesir, üç büyük metropol arasında tarım ve hayvancılık ile tarıma dayalı sanayi konusunda uzmanlaşmış olup, bu durum ilin Türkiye'nin önde gelen kentlerinden biri olmasını sağlayabilir (Balıkesir Kent Konseyi, 2020).

Bu çalışma, Balıkesir'in kalkınması için gereken stratejileri ve önerileri sosyo-ekonomik bir analizle ele alacaktır. Şehir, tarım, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde çeşitlilik göstermekte; özellikle zeytin, buğday, gıda, tekstil, mobilya ve otomotiv gibi alanlarda öne çıkmaktadır. Ancak, işsizlik, gelir adaletsizliği, altyapı eksiklikleri ve çevresel sürdürülebilirlik gibi zorluklarla karşı karşıyadır. Bu sorunların çözümü için stratejik planlamalar yapılması gerekmektedir. Çalışma, mevcut durumu analiz ederek ekonominin güçlü ve zayıf yönlerini, sosyal eşitsizlikleri ve çevresel riskleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Balıkesir'in potansiyelinin etkin bir şekilde kullanılması, yerel ve ulusal düzeyde kalkınmaya önemli katkılar sağlayacaktır. İlk olarak, Balıkesir'in tarihsel gelişimini ve geçmişten günümüze uzanan serüvenini ele alacağız.

Balıkesir toprakları, tarih öncesi çağlardan beri insan yerleşimine sahne olmuştur. Höyüklerde, mağaralarda ve düz alanlarda yapılan araştırmalar, M.Ö. 8000-3000 yılları arasında bölgenin iskân edildiğini göstermektedir. Havran'daki İnboğazı mağaraları, Paleolitik, Neolitik ve Kalkolitik dönemlere ait izler barındırmaktadır. Babaköy'de (Başpınar) ve Yortan mezarlığında yapılan kazılarda ise Bakır Çağı'na ait yerleşim yerleri ve kalıntılar ortaya çıkarılmıştır. Ayvalık-Dikili yolu üzerindeki Kaymak Tepe de bu döneme ait önemli buluntulara ev sahipliği yapmaktadır. Bölgenin bilinen ilk şehri ise Agiros (Achiraus)'dur. Anadolu Selçuklularının yıkılışının ardından Karesi Beyliği kurulmuş, sonrasında ise bölge Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girmiştir. Balıkesir'in bulunduğu bölge, antik çağlarda Misya olarak adlandırılmıştır. Lidya dilinde "Kayın Ağacı" anlamına gelen Misya, zamanla değişen sınırlarıyla kuzeyde Marmara Denizi, batıda Çanakkale Boğazı ve Ege Denizi, doğuda Atranos Çayı ve güneyde de Lidya ile çevriliymiş. Keşiş Dağı'ndan Marmara Denizi kıyı şeridi boyunca Çanakkale Boğazı'na kadar uzanan kısım Küçük Misya, kalan bölge ise Büyük Misya olarak biliniyordu. Misya, Roma İmparatorluğu'nun egemenliğine girdikten sonra M.Ö. 133 yılında konsül Manius Aquillius tarafından kurulan Roma'ya bağlı Asya Eyaleti'ne dahil edildi. Fakat Misya'nın tamamı değil, sadece bir kısmı bu eyalete bağlanmıştır (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi (BBB), Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2021:39).

1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından Anadolu'ya girmeye başlayan Türkler, hızla Selçuklu Devleti yönetiminde sınır bölgelerine yerleşmiş ve buralarda yeni topraklar fethederek beylikler kurmuşlardır. Bu beyliklerden biri, Danişment Gazi soyundan gelen Kalemşah Oğlu Karesi Bey tarafından tesis edilen Karesi Beyliği'dir. Bu beylik, Balıkesir'in oluşum sürecinde kuruluş aşaması itibarıyla mühim bir rol oynamıştır (Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, t.y.).

Karesi Bey'den sonra yerine geçen Aclan Bey döneminde Osmanlı Beyliği ile son derece iyi ilişkiler geliştirilmiştir; küçük oğlu Dursun Bey, Bursa'da Orhan Gazi'nin yanında bulunmaktaydı. Aclan Bey'in ardından tahta geçen en büyük oğlu Demirhan Bey ise, halkına karşı zulme varan bir kötü tutum sergilemiştir. Bu durumdan rahatsız olan halk ve beylik ileri gelenleri, Bursa'daki Dursun Bey'i davet etme kararı almışlardır. 1345 yılında Orhan Gazi ile Anadolu'ya gelen Dursun Bey, ağabeyi Demirhan Bey tarafından Bergama Kalesi'ne sığınması sırasında öldürülmüştür. Bu olay karşısında derin bir üzüntü duyan Orhan Gazi, halkın ve önde gelenlerin isteği doğrultusunda Karesi Beyliği topraklarını Osmanlı Devleti'ne katma kararı almıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, t.y.).

1361'de Çanakkale'nin fethiyle birlikte Karesi Beyliği resmen Osmanlı'ya katılmıştır. Karesi beyleri ve asilzadeleri, Osmanlı egemenliğine geçtikten sonra Süleyman Paşa'nın Rumeli'ye geçiş sürecinde önemli destek sağlamışlar. Karesi Beyliği'nin Osmanlı Devleti'ne ilhakı, Osmanlılar için askeri ve siyasi açıdan önemli bir dönüm noktasıydı, çünkü bu, Anadolu'daki hakimiyetlerini genişletme ve yeni topraklar kazanma fırsatı sunmuştur. Karesi'nin fethiyle Osmanlı yönetimi altında müstakil bir sancak haline geldi ve yönetimi Süleyman Gazi'ye verilmiştir. Daha sonra, Yıldırım Bayezid'in Saruhanoğulları Beyliği'ni ele geçirmesiyle Saruhan ve Karesi birleştirilerek oğlu Ertuğrul'a verilmiştir. Ancak zamanla bu bölgeler ayrılmış ve Karesi Sancağı, 1393 yılında Anadolu Eyaleti'ne bağlanmıştır. Balıkesir'de yaşanan olaylara gelince, genel olarak Anadolu'da görülen kıtlık 1494-1503 arasında Balıkesir'de de hissedilmiştir. 1525-1527 yılları arasında ise bölge çekirge istilasıyla karşılaşmış ve 1577'de büyük bir deprem yaşanmıştır. Celali isyanları döneminde doğudan batıya göç eden yörüklerin bir kısmı Balıkesir'e yerleşmiştir. 1816'da Karesi Sancağı, Anadolu Eyaleti'nden ayrılarak Hüdavendigâr ve Kocaeli Eyaleti'ne bağlanmıştır. Sonrasında 1841'de Hüdavendigâr Eyaleti kurulmuş ve Karesi buraya bağlanmıştır. 1845'te Karesi ve Saruhan Sancağı birleşmiş ancak 1847'de bu eyalet kaldırılmış ve Karesi tekrar Hüdavendigâr Eyaleti'ne bağlanmıştır. 1867'de Hüdavendigâr vilayet statüsü almış ve Karesi 1881-1888 arasında vilayet olmuştur. Son olarak, 1909'da Karesi bağımsız bir sancak haline gelmiştir (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi (BBB), Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2021: 40).

I. Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlı Devleti'nin parçalanması süreciyle birlikte, Batı Anadolu coğrafyası da işgal güçlerinin hedefinde yer almıştır. Özellikle İzmir'in işgali, Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde olduğu gibi Balıkesir'de de milli bilincin uyanışına ve direniş hareketlerinin filizlenmesine zemin hazırlamıştır. Balıkesir'de düzenlenen gizli toplantılar, Millî Mücadele'nin ilk kıvılcımını oluşturmuş ve Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki Türk Silahlı Kuvvetleri'nin başarılı taarruzlarıyla şehir, işgalden kurtarılmıştır. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin idari yapılanmasında önemli bir merkez haline gelen Balıkesir, tarih boyunca olduğu gibi günümüzde de Batı Anadolu'nun siyasi, ekonomik ve sosyal hayatında etkin bir rol oynamaktadır. Şehir hem Osmanlı İmparatorluğu döneminde hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ve gelişmesinde önemli dönüm noktalarına tanıklık etmiş, zengin bir tarihsel mirasa sahip bulunmaktadır (Balıkesir Kent Konseyi, t.y.).

2. DEMOGRAFİK YAPI VE EKONOMİ

2.1. Demografik Yapı ve Nüfus

Demografik yapı, bir bölgenin veya ilin nüfusunun belirli özelliklerini tanımlayan bir terimdir. Bir ilin demografik yapısı genellikle şu unsurları içerir: Nüfus büyüklüğü ve dağılımı, yaş dağılımı, etnik ve kültürel yapı, göç durumu, eğitim ve istihdam durumu, evlenme ve doğum oranları. TÜİK verilerine göre 2023 yılı itibarıyla Balıkesir'in nüfusu 1.273.519'dur. Bu nüfusla Marmara Bölgesi'nde İstanbul, Bursa ve Kocaeli'nden sonra dördüncü büyük ildir. Nüfus yoğunluğu kilometrekare başına 82 kişidir (İstatistik Veri Portalı, 2023).

Resim 1

Balıkesir İl Haritası

Not. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü web sitesinden alınmıştır (<https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65991/balikesir-il-haritasi.html>, t.y.).

Tablo1

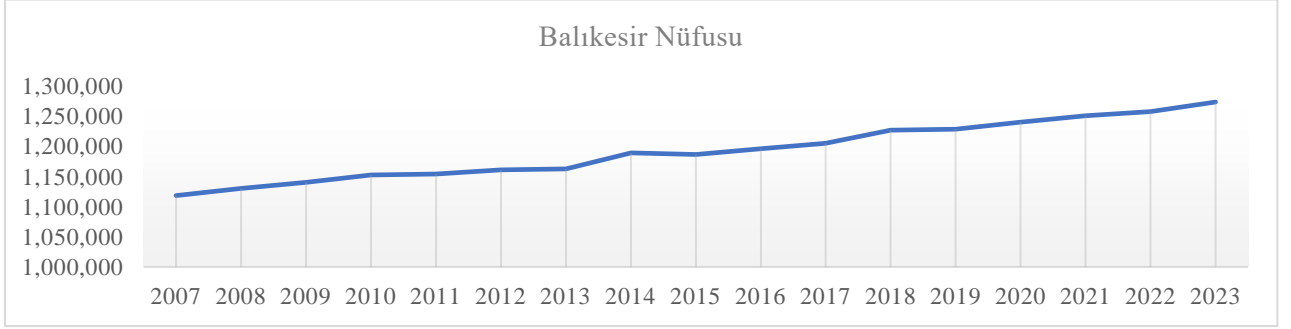
Yıllara Göre Balıkesir İl Nüfusu

	Balıkesir Nüfusu	Erkek Nüfus	Kadın Nüfus
2023	1.273.519	634.259	639.260
2022	1.257.590	626.430	631.160
2021	1.250.610	625.527	625.083
2020	1.240.285	619.765	620.520
2019	1.228.620	613.474	615.146
2018	1.226.575	612.738	613.837
2017	1.204.824	602.275	602.549
2016	1.196.176	596.896	599.280
2015	1.186.688	592.718	593.970
2014	1.189.057	593.529	595.528
2013	1.162.761	581.403	581.358
2012	1.160.731	581.171	579.560
2011	1.154.314	577.658	576.656
2010	1.152.323	578.663	573.660
2009	1.140.085	570.664	569.421
2008	1.130.276	564.175	566.101
2007	1.118.313	559.546	558.767

Not. Tablodaki veriler nüfusu.com internet sitesinden alınmıştır (Balıkesir Nüfusu, 2023).

Grafik 1

2007- 2023 Arası Balıkesir İli Nüfusu

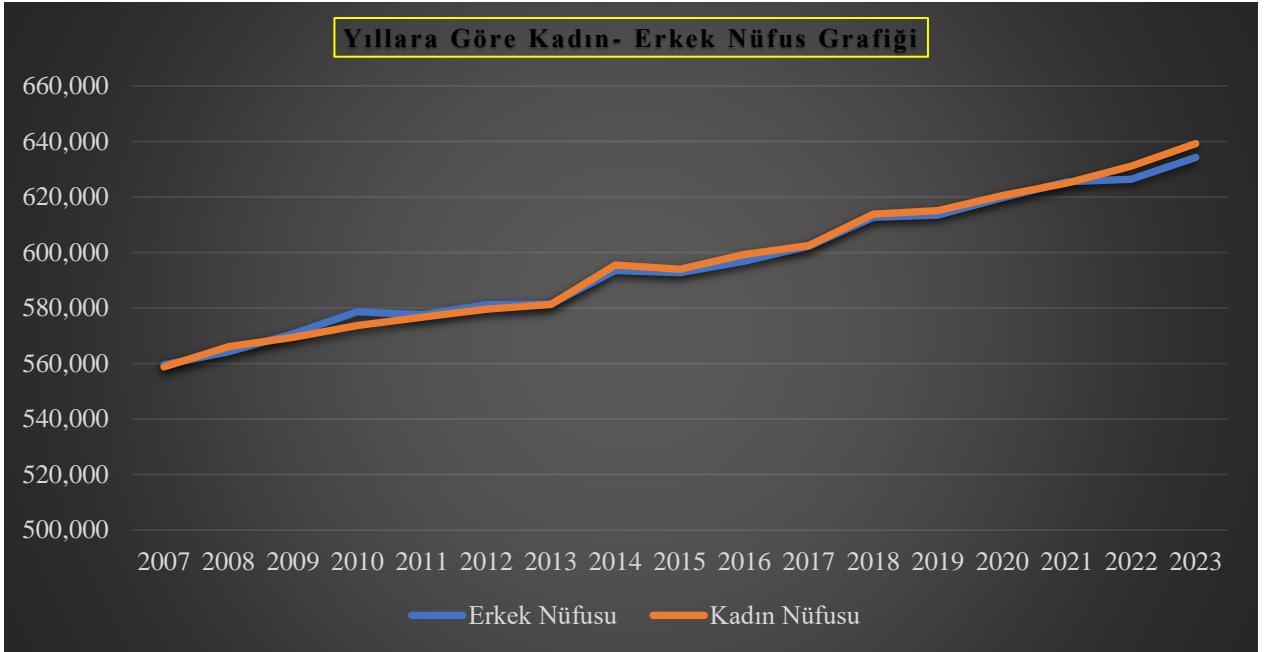

Not. Grafik nüfusu.com internet sitesinden alınan tablo verilerinden elde edilerek uyarlanmıştır.

Grafik 2007-2023 yılları arası Balıkesir'in nüfusunu göstermektedir. Tablo 1'deki verilere bakarak da grafiği yorumlamak mümkündür. 2007 yılı Balıkesir nüfusunun 1.118.313 olduğu görülmektedir. 2008 yılında nüfus 1.130.276'ya çıkmıştır. 2009 yılında nüfus 1.140.085 olmuştur. Nüfus artışı 2014 yılına kadar devam etmekle birlikte 2015 yılında bir düşüş söz konusudur. 2015 yılı nüfusu 1.186.688 olmuş ve bir önceki yıldan 2.369 daha azdır. Bu azalışın sebebine ekonomik şartlar ve Balıkesir'in göç vermesi diyebiliriz. 2016 yılında Balıkesir'in nüfusu 1.196.176 olmuştur. 2017 yılında nüfus 1.204.824'dür. 2018 yılında nüfus 1.226.575'dir. Bu artış böyle devam ederek 2023'de nüfus bir önceki yıla göre 15.929 fazladır ve nüfus oranı 1.273.519 olmuştur.

Grafik 2

Yıllara Göre Balıkesir'de Kadın-Erkek Nüfusu

Not. Grafik nüfusu.com internet sitesindeki kadın-erkek nüfusu verilerine göre oluşturulmuştur (Balıkesir Nüfusu, 2023).

Grafik, Balıkesir'de 2007-2023 yılları arasındaki kadın ve erkek nüfus değişimini göstermektedir. Grafiği incelediğimizde, 2007 yılında Balıkesir'deki erkek nüfusu 559.546'dır. Kadın nüfusu ise 558.767'dir. 2008 yılında kadın-erkek nüfus oranları sırasıyla 566.101 ve 564.175'dir. 2009 yılına

bakıldığında kadın-erkek nüfus oranları sırasıyla 569.421 ve 570.664'dür. 2010 yılında ise bu oranlar sırayla 576.656 ve 577.658'dir. 2012 yılında bu oranlar sırasıyla 579.560 ve 581.171'dir. 2013 yılı kadın-erkek nüfus oranları sırası ile 581.358 ve 581.403 olmuştur. Söz konusu yıllara kadar ilk kez 2014 yılında kadın nüfus erkek nüfustan fazla olmuştur. Oranlar ise kadın nüfusu 631.160 ve erkek nüfusu 626.430 şeklindedir. 2023 yılına gelindiğinde kadın-erkek nüfus oranları sırasıyla 639.260 ve 634.259'dur.

Tablo 2

2015-2023 Balıkesir Nüfus Artış Hızı

<i>Yıl</i>	<i>Balıkesir Nüfusu</i>	<i>Artış Hızı</i>
2015	1.186.688	% -0.20
2016	1.196.176	% 0.80
2017	1.204.824	% 0.72
2018	1.226.575	% 1.81
2019	1.228.620	% 0.17
2020	1.240.285	% 0.95
2021	1.250.610	% 0.83
2022	1.257.590	% 0.56
2023	1.273.519	% 1.27

Not. Veriler nüfusu.com internet sitesinden alınmıştır (Balıkesir Nüfusu, 2023).

Tablo 2, Balıkesir'in 2015-2023 yılları arasındaki nüfus artış hızını gösteren bir tablodur. Tabloda her yıl için Balıkesir'in nüfusu ve bir önceki yıla göre nüfus artış hızı yer almaktadır. Balıkesir'in nüfusu 2015 yılından 2023 yılına kadar 86.831 kişi artmıştır.

Nüfus artış hızı 2015 yılında %-0.20 iken, 2023 yılında %1.27'ye yükselmiştir.

En yüksek nüfus artış hızı 2018 yılında %1,81, en düşük nüfus artış hızı ise 2015 yılında %-0.20 olarak gerçekleşmiştir. Son 9 yılda Balıkesir'in nüfusu istikrarlı bir şekilde artmaktadır.

2.2. Ekonomi

Balıkesir ekonomisi, çeşitlilik açısından zengin bir yapıya sahiptir; bunun temel nedenleri tarımsal üretimin geniş ve önemli ölçekte olması, dünya çapında değer taşıyan yer altı kaynaklarının varlığı, güçlü ulaşım ağları sayesinde Bursa, İzmir ve İstanbul gibi önemli sanayi bölgelerine ve pazarlara kolay erişim, önemli turizm destinasyonlarına (Erdek) sahip olması (örneğin, Ayvalık, Burhaniye, Akçay, Altınoluk), Bandırma limanı gibi Marmara Denizi'ndeki en modern tesislere sahip bir limanı olması ve bu imkanları değerlendirecek kültürel çeşitliliğin mevcut olmasıdır (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, 2022-2024).

Balıkesir, tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomisini sanayi yatırımlarıyla güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte, rüzgâr enerjisi, mermercilik, bor madenciliği, jeotermal kaynaklar, seracılık ve turizm gibi alanlarda da büyük potansiyel taşımaktadır. Balıkesir, gelecek dönemde tarım-hayvancılık ve sanayi açısından büyüme potansiyeline sahip ender illerden biridir. Lojistik köy

projesiyle birlikte demiryolu avantajını kullanması, Bandırma limanının varlığı ve İzmir, Bursa ve İstanbul gibi önemli sanayi bölgelerine olan yakınlığı, şehri sanayi yatırımları için çekici hale getirmektedir (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, 2022-2024).

Balıkesir, coğrafi çeşitliliği sayesinde tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık, madencilik ve turizm gibi çok yönlü bir ekonomik yapıya sahiptir. İl, bu potansiyeli değerlendirmek amacıyla dengeli bir kalkınma stratejisi benimseyerek, kırsal bölgelerin de ekonomik gelişimine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Tablo 3

Balıkesir'in İhracat ve İthalatı (Bin \$) (2022 / 2023-Ocak-Aralık)

Yıllar	İthalat/İhracat	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Toplam
2023	İhracat	89.848	90.793	128.277	73.182	95.416	82.453	
2022	İhracat	62.600	75.189	81.598	94.520	68.855	96.199	
2023	İthalat	40.617	75.934	90.234	64.705	84.587	46.055	
2022	İthalat	59.813	55.469	38.937	54.723	36.978	47.521	
		Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	
2023	İhracat	96.004	87.489	87.762	83.405	99.125	94.089	1.089.493
2022	İhracat	71.380	84.650	75.576	67.068	69.791	87.036	934.360
2023	İthalat	61.900	51.950	38.499	51.474	58.894	60.328	724.978
2022	İthalat	43.410	40.978	71.075	54.142	47.479	63.148	613.675

Not. Veriler TÜİK'in Genel Ticaret Sistemine Göre Belirlenen İllere Göre İhracat/İthalat verileridir (İstatistik Veri Portalı, 2023)

Tablo verilerine göre, 2023 yılında Balıkesir ihracatı 1 milyar doları aşarak 1.089 milyon dolara yükselmiştir. Bu, 2022 yılına göre 155 milyon dolar (yüzde 16,6) artış anlamına gelmektedir. En yüksek ihracat rakamı 99 milyon dolar ile Kasım ayında gerçekleşmiştir. 2023 yılında ithalat 725 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu, 2022 yılına göre 111 milyon dolar (yüzde 18,1) artışa işaret etmektedir. En yüksek ithalat rakamı 90 milyon dolar ile Mart ayında gerçekleşmiştir. 2023 yılında Balıkesir dış ticaret fazlası 364,5 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu da 2022 yılındaki 320,7 milyon dolarlık dış ticaret fazlasına göre bir artış göstermektedir. Ulusal Sıralamada TÜİK Dış Ticaret İstatistiklerine göre Balıkesir, 2023 yılında ihracatta 20., ithalatta ise 23. sırada yer almıştır. Genel Ticaret Sistemine göre ülke genelinde bakıldığında 2023 yılında ihracat bir önceki yıla göre %0,6 artış göstererek 255 milyar 777 milyon dolar, ithalat ise %0,5 azalış göstererek 361 milyar 774 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Aydemir, 2024).

Tablo 4*Balıkesir İli İthalat Isic Rev.3 (Düzey 1)*

ISIC	ISIC Adı	2019	2020	2021	2022	2023
A	Tarım ve ormancılık	94.264.151	83.018.990	62.209.862	93.668.457	173.700.721
B	Balıkçılık	2.741.808	321.681	76.395	79.940	-
C	Taş ocakçılığı ve madencilik	9.852	1.168	45.591	43.120	42.045
D	İmalat sanayi	261.772.367	304.507.548	415.742.743	470.348.709	498.666.412
G	Toptan ve perakende ticaret	60.936.204	38.547.664	55.822.820	53.641.631	64.814.962
K	Kiralama, gayrimenkul ve iş faaliyetleri				787	11
O	Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	7.686	27.204	40.692	29.190	74.850
Toplam		419.732.068	426.424.255	533.938.103	617.811.834	737.299.001

Not. Tablo bilgileri Balıkesir Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi Doç.Dr.Burhan AYDEMİR'in raporundan alınmıştır (Aydemir, 2024).

Isic Rev. 3: Bu kısım, tablonun Uluslararası Standart Sektör Sınıflandırması (ISIC)'nin hangi versiyonunu kullandığını göstermektedir. (ISIC), Birleşmiş Milletler'in ekonomik verileri sınıflandırmak için kullandığı kod sistemidir (cottgroup, 2022). Her versiyon farklı bir kodlama sistemi içerir. Bu tabloda kullanılan versiyon Rev. 3'tür. Rev. 3, önceki versiyonlara kıyasla hizmet sektörüne daha fazla önem vermektedir. Bu, günümüz ekonomisinde hizmet sektörünün artan önemini yansıtmaktadır. Düzey 1 kısmı, tablonun ISIC kodlarının hiyerarşik seviyesini göstermektedir. ISIC kodları, en geniş kategoriden en dar kategoriye doğru 4 seviyeye ayrılır. Düzey 1, en geniş kategorileri temsil etmektedir. Bu tabloda, kodlar Düzey 1'dedir, yani Balıkesir İl'ine ithal edilen ürünlerin en geniş kategorilerini göstermektedir.

Tablodaki verilere göre Balıkesir'in 2023 yılındaki tarımsal ürün ithalatı 174 milyon doları bulmuştur. Bu miktarın içinde 110 milyon dolarlık bir kısım "tahıl ve diğer bitkisel ürünler"den oluşmaktadır. Ayrıca, 53 milyon dolarlık ithalat sığır, koyun ve keçilere ait ürünler kapsamında gerçekleşmiştir. Bunların yanı sıra, bitkisel ve hayvansal yağlar da ithal edilen ürünler arasında yer almaktadır. Balıkesir, tarım ve orman ürünlerini hammadde-ara malı olarak ithal edip işleyerek ihraç etmektedir. Bu çerçevede, büyük ve küçükbaş hayvanlar ile kanatlı hayvan yemleri için de ithalat yapılmaktadır. Hammadde-ara malı ithalatı, tüm ithalatın %23,6'sını oluşturmaktadır. Demir-çelik ürünleri Balıkesir'in en önemli ithalat kalemlerinden biridir ve 102 milyon dolarlık bir tutara denk gelmektedir (%13,8). Aynı zamanda, takım tezgâhları ve çeşitli makine ve teçhizatlar da 65 milyon dolarlık bir ithalat hacmiyle dikkat çekmektedir. Atık ve hurda ithalatı da önemli bir kalemdir ve 65 milyon dolarlık bir miktarı kapsamaktadır. Sermaye yatırımları ise 499 milyon dolarlık bir hacme sahiptir ve tüm ithalatın yüzde 67,7'sini oluşturmaktadır. Son olarak, 2023 yılında toptan ve perakende ticaret ürünleri için 65 milyon dolarlık bir ithalat gerçekleşmiştir, ki bu tüm ithalatın %8,8'ine denk gelmektedir (Aydemir, 2024).

Tablo 5*Balıkesir İli İhracat Isic Rev.3 (Düzey 1)*

ISIC	ISIC Adı	2019	2020	2021	2022	2023
A	Tarım ve ormancılık	14.769.462	12.157.683	13.049.676	12.825.078	14.187.757
B	Balıkçılık	15.349.154	8.325.697	19.059.347	590.964	419.791
C	Madencilik ve taş ocakçılığı	12.222.289	20.042.506	23.751.896	26.955.364	22.456.715
D	İmalat sanayi	536.956.430	564.132.685	707.957.441	849.087.188	1.045.092.416
E	Elektrik, gaz, su				3.668	1.528
G	Toptan ve perakende ticaret	2.320.777	3.003.095	9.788.996	10.898.650	7.035.774
K	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri				446	
O	Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmetler	100		108	107.519	257
Toplam		581.618.212	607.661.666	773.607.464	900.468.877	1.089.194.238

Not. Tablo bilgileri Balıkesir Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi Doç.Dr.Burhan AYDEMİR'in raporundan alınmıştır (Aydemir, 2024).

Bu tabloda, kodlar Düzey 1'dedir, yani Balıkesir İli'nden ihraç edilen ürünlerin en geniş kategorilerini göstermektedir.

Son beş yılda tarım, ormancılık ve balıkçılık ürünleri ortalama 14 milyon dolar gelir elde etmiştir. Balıkçılık sektörü 2021'de 19 milyon dolarlık zirveye ulaştıysa da, sonraki yıllarda (ham haliyle) ihracat düşüşe geçmiştir. 2023'te bu sektörler, toplam ihracatın %1,3'ünü oluşturmuştur (ham madde ve ara malları kategorisinde). Madencilik ve taş ocakçılığı sektörü 2023'te 22 milyon doları aşan ihracatla, toplam ihracatın %2'sini oluşturmuştur (ham madde ve ara malları kategorisinde). Bu sektörde mermer önemli bir yer tutmaktadır. İmalat sektöründe ise büyük bir sıçrama yaşanmıştır: 2019'da 537 milyon dolar olan ihracat, 2023'te 1 milyar 45 milyon dolara yükselmiştir. Başlıca ihracat kalemleri arasında elektrikli motorlar, jeneratörler ve transformatörler, bitkisel ve hayvansal yağlar, mezbaha ürünleri, balık ürünleri, süt ürünleri, silah ve mühimmat, giyim dışı hazır tekstil ürünleri, ana kimyasal maddeler, tarım ve orman makineleri, motorlu kara taşıtlarının karoseri, römorkları ve parçaları ile diğer metal ürünleri yer almaktadır. Ayrıca ilk defa 9 milyon dolarlık gemi ihracatı gerçekleşmiştir ve ihracatın %96'sı imalat sektörüne aittir (yatırım ve sermaye malları kategorisinde) (Aydemir, 2024).

2.3. Sanayi

Sanayinin belirli bir planın dahil edilmesi ve geliştirilmesinin öneminin vurgulanması, dünyada ilk organize sanayi bölgelerinin İngiltere'de ortaya çıktığı belirtilebilir. 20. yüzyılın başlarında, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve diğer gelişmiş ülkelerde, bu uygulamaya başlanmıştır. İlk olarak özel firmalar tarafından kar elde etme amacıyla altyapılı arsa ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulan bu bölgeler, zamanla devlet yatırımı olarak da geliştirilmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası

dönemde, organize sanayi bölgeleri az gelişmiş ülkelerde küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesine yönelik bir strateji olarak da benimsenmiştir (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, t.y).

Balıkesir, sanayi alanında gelişmiş ve önde gelen illerimizden biridir. Yaklaşık 5.000 küçük sanayi ve 100 büyük sanayi işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmeler imalat, tarıma dayalı sanayi kimya ve çeşitli diğer sanayi dallarında faaliyet göstermektedir. Balıkesir'de sanayi ve ticaret alanlarındaki gelişmeler devam ederken, geniş tarım alanları tarıma dayalı endüstri kollarının büyümesini sağlamıştır. İl düzeyinde un, yem, zeytinyağı, pirinç ve konserve üretimi yapan tesisler yaygın bir şekilde bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, kereste, çimento, şeker, deri, kösele, tuğla, kiremit, makine ve ekipman gibi sanayi dallarında da yatırımlar mevcuttur. Ayrıca, tarım için gerekli olan her türlü alet üretilmekte ve bu ürünler hem iç pazarda hem de yurtdışında pazarlanmaktadır. İldeki sanayi işletmeleri homojen bir şekilde sektörel olarak ilçelere dağılmıştır. Merkezde tarım makineleri, çimento, sentetik ürünler, çuval üretimi, trafo ve jeneratör imalatı, un ve yem üretimi gibi faaliyetler bulunurken, körfez bölgesinde zeytinyağı ve sabun üretimi öne çıkmaktadır. Bandırma ilçesinde beyaz et üretimi ile birlikte gübre ve kimyevi madde üretimi yapılmaktadır. Manyas, Gönen, Susurluk ve merkez ilçede süt ve süt ürünleri sektörü önemlidir. Gönen ilçesinde dericilik faaliyetleri yoğunudur. Dursunbey ilçesinde orman ürünleri sanayi, Bigadiç ve Sındırgı ilçelerinde ise madencilik faaliyetleri yaygınlaşmıştır. Son yıllarda gelişme gösteren sanayi kolları arasında dokumacılık, elektrikli ev aletleri, elektrik makineleri, kimya, orman ürünleri, yapı malzemeleri ve ham madde ağırlıklı metal sanayi bulunmaktadır (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi (BBB), Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2021).

Başka bir ifade ile Balıkesir Sanayi yapısı hakkında şunlar söylenmektedir:

Balıkesir, Türkiye'nin önemli sanayi merkezlerinden biri olarak, tarıma dayalı sanayi, hafif sanayi ve ağır sanayi olmak üzere geniş bir sanayi yelpazesine sahiptir. İlde, zeytinyağı ve sabun, gıda işleme, tekstil, kimya, çimento ve metal gibi sektörlerde faaliyet gösteren yüzlerce büyük ve küçük sanayi tesisi bulunmaktadır. Özellikle kıyı bölgelerinde deniz ürünleri işleme tesisleri ve tarıma dayalı sanayi kuruluşları yoğunlaşırken, iç kesimlerde metal ve kimya sanayi daha belirgindir. Sanayinin tarihsel süreç içerisinde tarım ve hayvancılığa dayalı bir yapıdan daha modern ve çeşitli bir yapıya doğru evrildiği görülmektedir. Bu durum, ilin ekonomik yapısını güçlendirerek, istihdam olanaklarını artırmaktadır (Eliçalışkan, t.y).

Balıkesir, İstanbul, İzmir ve Bursa gibi gelişmiş illere yakınlığı, hızla gelişen ulaşım altyapısı, geniş lojistik imkanları ve dinamik nüfusu ile endüstriyel yatırımlar için önemli bir merkez haline gelmektedir. Bölgedeki uygun arazi potansiyeli, yerel işletmelere sağlanan ciddi avantajlar ve teşvikler, uygun arazi fiyatları ve etkili kurumlar arası iş birliği, Balıkesir'i yatırımcılar için çekici bir destinasyon haline getirmektedir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı).

Balıkesir Sanayi Odası, 1954 yılında Sanayi Bakanlığı'nın özel izniyle kurulan Ege Bölgesi Sanayi Odası'nın (EBSO) bir şubesi olarak hizmet vermeye başlamıştır. 1954 öncesine ait yazılı belgeler mevcut olmayıp, Balıkesir 1981 yılında kendi sanayi odasını kurmuştur. O dönemde 11 meslek grubunda 350 üyesi bulunan Balıkesir Sanayi Odası, bugün 19 ilçede 17 meslek grubunda 873 üye ile faaliyet göstermektedir. Odanın üst karar organı olan Meclis, 17 meslek grubundan seçilen 36 üyeden oluşur ve denetim ile karar alma yetkisine sahiptir. Yürütme organı ise, Meclis üyeleri arasından seçilen 1 Başkan ve 8 üyeden oluşan Yönetim Kurulu'dur; bu kurulda ayrıca 2 başkan yardımcısı ve 1 sayman üye bulunmaktadır. Oda, verimli hizmet sunmak amacıyla geçici veya sürekli komiteler kurar ve üyelerine hizmetler Savaştepe yolu üzerindeki Organize Sanayi Bölgesi binasında yürütülür. Ayrıca, diğer meslek odaları ve birliklerle iş birliği yapar, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin seçimlerine katılır ve Birlik tarafından yürütülen faaliyetlerle iş birliği sağlar (Balıkesir Sanayi Odası, 2018).

Şekil 1*Balıkesir İli Sanayi Sektörünün Yapısı*

Not. Şekil Invest in Balıkesir internet adresinden alınan bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur (Balıkesir İli Sanayi Sektörünün Yapısı, t.y.).

Tablo 6*Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi Ulaşım-Mesafe Tablosu*

<i>Ulaşım Türü</i>	<i>Mesafe</i>	<i>Ulaşım Türü</i>	<i>Mesafe</i>
Karayolu		Havayolu	
<i>İzmir-Bursa Otoyolu</i>	6 km	Balıkesir Koca Seyit Havalimanı	90 km
<i>İstanbul- İzmir Otoyolu</i>	5 km	Balıkesir Merkez Havalimanı	15 km
Demiryolu		Denizyolu	
<i>Gökköy Lojistik Merkezi</i>	500 m	<i>Bandırma Limanı</i>	111 km

Not. Invest in Balıkesir web sitesinden alınarak uyarlanmıştır (Invest in Balıkesir).

Sanayi bölgelerine yakın konumlanan Gökköy Lojistik Merkezi, kara, deniz ve demir yolu bağlantılarıyla desteklenerek, bölgedeki sanayi ürünlerinin dünya pazarlarına entegre olmasına önemli katkılar sağlamaktadır (Invest in Balıkesir).

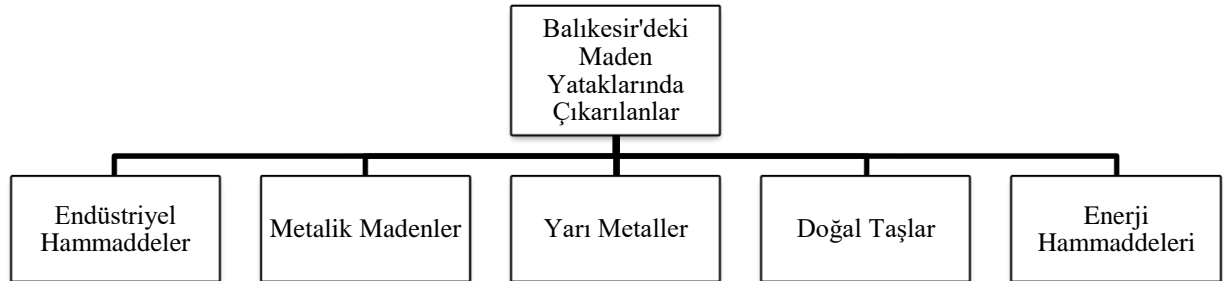
2.4. Madencilik

Balıkesir, madencilik sektöründe büyük potansiyele sahip bir il olarak öne çıkmaktadır. Zengin maden çeşitliliği ve rezervleri, yatırımcılar için çekici bir hedef haline gelmektedir. Mermer, bor, bentonit, kaolen, manyezit, halloysit, perlit, kil, vollastonit, talk, altın, gümüş, çinko, bakır, manganez, antimon, demir, krom, ametist civa, linyit ve zeolit gibi çeşitli madenlerin rezervleri bulunmaktadır. Balıkesir, dünya bor rezervinin %15'ini ve Türkiye bor rezervinin %20'sini barındırarak önemli bir konuma sahiptir. Ayrıca Türkiye'nin kaolen rezervinin yaklaşık %65'ine ev sahipliği yapmaktadır. Mermer, Türkiye'nin önde gelen ihraç ürünleri arasında yer alırken, Balıkesir'deki işletilebilir 1.300.000.000 m³ mermer rezervi önemli bir potansiyel sunmaktadır. Marmara Adası, Manyas, Erdek ve Bigadiç ilçeleri, ildeki önemli mermer yataklarına ev sahipliği yapmaktadır. Balıkesir, Türkiye'deki mermer ocaklarının %27'sine ev sahipliği yapmaktadır ve yaklaşık 250 mermer ocağı faaliyet göstermektedir. Balıkesir, maden istihracı ve işleme yatırımlarında 5. bölge teşviklerinden faydalanabileceği 2. bölgede yer almaktadır (Invest in Balıkesir).

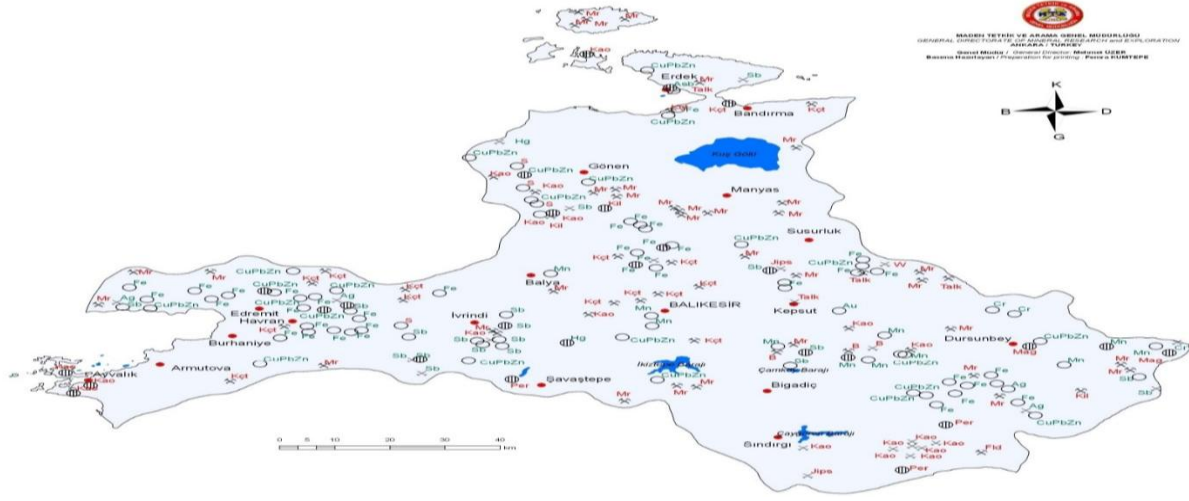
Başka bir ifadeyle, Balıkesir, jeotermal kaynaklar açısından büyük bir potansiyele sahip olup, il genelinde 30°C ve üzerinde sıcaklıklara sahip pek çok jeotermal alan bulunmaktadır. Ancak bu kaynaklar, çoğunlukla ilçelerin konut ısıtmasında ve termal kaplıca tesislerinde kullanılmakta olup, il güneyindeki yüksek sıcaklıkta kaynakların bulunduğu ilçelerde herhangi bir jeotermal enerji santrali kurulmamıştır (GMKA, 2017).

Şekil 2

Balıkesir'deki Maden Yataklarında Çıkarılan Maddeler

Not. Şekil, Balıkesir Maden Yatırım Rehberinden elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur (Güney Marmara Kalkınma Ajansı).

Resim 2*Balıkesir İli Maden Haritası*

Not. Maden Tetkik Arama web sitesinden alınmıştır (Balıkesir Maden Tetkik Arama).

Balıkesir İli Maden Haritası, Türkiye'nin Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA) tarafından hazırlanmış olup, ildeki maden yataklarının dağılımını gösteren bir görseldir. Harita üzerindeki farklı semboller, altın, gümüş, bakır, demir, çinko gibi çeşitli madenleri temsil etmektedir. Bu harita, hem maden arama çalışmalarında yol gösterici olarak kullanılmakta, hem de madencilik sektörü için potansiyel yatırım alanlarını belirlemede önemli bir araçtır. Balıkesir'in zengin maden çeşitliliği, il ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Ancak, madencilik faaliyetlerinin çevresel etkileri de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu harita, hem ilin ekonomik potansiyelini ortaya koymakta hem de sürdürülebilir madencilik uygulamaları için bir başlangıç noktası oluşturmaktadır.

2.5. Tarım ve Hayvancılık

Balıkesir, tarım açısından oldukça zengin bir ilimizdir. Özellikle zeytin, buğday, ayçiçeği, şeker pancarı ve süt ürünleri gibi tarım ürünlerinde önemli bir potansiyele sahiptir. İl genelinde tarım arazileri ve verimli topraklar bulunmaktadır. Balıkesir'in tarımı, iklim ve coğrafi özelliklerinden dolayı çeşitlilik göstermektedir. Özellikle zeytin üretimi, Türkiye'nin önemli zeytin üretim merkezlerinden biridir. Zeytin ağaçları genellikle kıyı bölgelerinde ve iç kesimlerde yetiştirilir. İl genelinde birçok zeytin işleme tesisi bulunmaktadır. Buğday ve arpa gibi tahıl ürünleri de ilin tarımında önemli bir yer tutmaktadır. Verimli toprakları sayesinde bu ürünler başarıyla yetiştirilmektedir. Ayçiçeği, özellikle tarım alanlarının genişlediği bölgelerde yoğun olarak ekilmektedir. Ayçiçeği yağı üretimi de Balıkesir'in tarımsal üretiminde önemli bir yer tutmaktadır. Şeker pancarı da Balıkesir'in tarım ürünleri arasında yer almaktadır. Bu ürünün işlenmesi ve şeker fabrikaları da ilin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Balıkesir'de hayvancılık da gelişmiştir. İl genelinde birçok süt işleme tesisinin bulunması, süt ve süt ürünleri sektörünün önemini göstermektedir. Balıkesir'in tarımı hem yerel tüketime hem de ihracata yönelik üretim yapısına sahiptir. İlde tarımın yanı sıra ormancılık ve hayvancılık da önemli ekonomik faaliyetler arasındadır (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, 2022).

Tablo 7*Balıkesir'in Yüzölçümü ve Arazi Kullanımı*

<i>Arazi Dağılımı</i>	<i>Alan (hektar)</i>	<i>Toplam yüzölçümüne Oranı (%)</i>
<i>Tarım</i>	390.873	26,80
<i>Çayır-Mera</i>	82.715	5,67
<i>Orman</i>	628.614	43,11
<i>Tarım Dışı Arazi</i>	356.098	24,42
<i>TOPLAM (Yüz Ölçümü) **</i>	1.458.300	100

Not. Veriler TÜİK'e aittir. Çayır- Mera ve Orman Alanı verileri İl Müdürlüğü verileridir. Yüzölçümü verisi, Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü verisidir. Balıkesir Valiliği Resmî web sitesinin alınmıştır (Balıkesir Valiliği, Tarım ve Hayvancılık, 2022).

Balıkesir ili, toplamda 1.458.300 hektarlık bir alana sahiptir. Bu alanın 390.873 hektarı tarım arazisi, 82.715 hektarı çayır ve mera, 628.614 hektarı ormanlık alan olarak kullanılmaktadır. Kalan 356.098 hektarlık kısım ise tarım dışı alanlardan oluşmaktadır (Balıkesir Valiliği, Tarım ve Hayvancılık, 2022).

Tablo 8*Ülke Geneli Arazi Dağılımı (Alan)*

<i>Ülke Geneli Arazi Varlığı</i>	<i>Tarım (ha)*</i>	<i>Çayır-Mera (ha)**</i>	<i>Orman (ha)***</i>
<i>Türkiye</i>	23.845.049	14.616.687	23.110.000
<i>Balıkesir</i>	390.873	82.715	628.614
<i>Türkiye'ye Oran (%)</i>	1,64	0,57	2,72

Not. Veriler, Balıkesir Valiliği Resmî web sitesinden “Balıkesir İli Arazi Varlığı” başlığından alınmıştır (Balıkesir Valiliği, Tarım ve Hayvancılık, 2022).

*: Tablodaki tarım alanı bilgileri, Türkiye İstatistik Kurumu 2022 yılı verilerine dayanmaktadır.

** : Türkiye genelindeki veriler, Bakanlığımız Bitkisel Üretim Çayır Mera ve Yem Bitkileri sitesinden, Balıkesir'e ait veriler ise İl Müdürlüğü'nden alınmıştır.

***: Türkiye verisi, Orman Genel Müdürlüğü'nün internet sitesinden alınmıştır. Balıkesir verisi ise, Balıkesir Orman Bölge Müdürlüğü'nün güncel verilerinden derlenmiştir.

Tablo 9

TÜİK Verilerine Göre 2022 Yılı Türkiye'de Balıkesir'de Öne Çıkan Ürünler (İlk 3'te olduğu Ürünler)

Yem Bitkileri ve Yeşil Ot Üretimi	Çavdar (Yeşil ot)	1.Sıra
	Buğday (Yeşil Ot), Mısır (Hasıl), Yulaf (Yeşil Ot) ve Bakla (Hayvan Yemi)	2.Sıra
	Yemlik Bezelye, Slajlık Mısır, İtalyan Çimi	3.Sıra
Tahıl ve Diğer Bitkisel Ürünler	Yemeklik Bakla,	2.Sıra
	Çeltik, Bezelye (Kuru)	3.Sıra
Sebze Ürünleri	Bamya	1.Sıra
	Dereotu	2.Sıra
	Maydanoz, Çarliston Biber, Taze Bakla, Taze Sarımsak	3.Sıra
Meyve İçecek ve Baharat Bitkileri	Süpürge Otu	1.Sıra
Büyükbaş Hayvanlar	Sığır (Kültür) hayvan sayısı	3.Sıra
Küçükbaş Hayvanlar	Merinos Koyunu hayvan sayısı	3.Sıra
Kümes Hayvanları	Et Tavuğu sayısı	1.Sıra
	Beç Tavuğu ve Ördek sayısı	2.Sıra

Not. Balıkesir Valiliği Resmî Web Sitesinden alınmıştır (Balıkesir Valiliği, Tarım ve Hayvancılık, 2022).

Tablo 10

Balıkesir'in Tarım ve Hayvancılık İstatistikleri (2019-2023)

Yıllar/Ürünler	2019	2020	2021	2022	2023
Meyve Veren Yaşta Zeytin Ağacı Sayısı (adet)	11.085.551	11.301.999	11.398.317	11.651.132	11.698.633
Yağlık Zeytin Üretim (Ton)	121.500	107.916	141.934	217.856	65.682
Toplam Zeytin Üretimi (Ton)	163.132	130.574	177.712	261.859	98.198
Mısır (Slaj) Üretim Miktarı (Ton)	1.643.418	1.689.724	1.770.708	1.891.841	1.839.863
Domates (Sofralık) Üretim Miktarı (Ton)	71.190	70.517	55.150	68.736	71.626
Domates (Salçalık) Üretim Miktarı (Ton)	373.405	414.989	361.707	442.930	463.835
Büyükbaş hayvan sayısı (adet)	543.224	544.121	550.054	510.561	532.646
Küçükbaş hayvan sayısı (adet)	1.283.958	1.487.392	1.685.029	1.434.296	1.327.116
Et Tavuğu Sayısı (adet)	25.761.143	30.498.181	31.563.332	33.477.482	29.174.723
Yumurta Tavuğu Sayısı (adet)	6.573.494	7.401.676	7.171.346	5.224.103	5.674.117
Bal üretim miktarı (Ton)	2.480	2.657	2.656	2.629	2.088

Not. Tablo bilgileri Balıkesir Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi Doç.Dr.Burhan AYDEMİR'in raporundan alınmıştır (Aydemir, 2024).

Balıkesir'in zeytin üretimindeki önemi, 11,7 milyon meyve veren zeytin ağacıyla belirginleşirken, 2023'te yaşanan olumsuz iklim koşulları zeytin üretimini 262 bin tondan 98 bin tona düşürdü. Slajlık mısır üretiminde ise artış gözlemlendi ve 2023'te 1 milyon 840 bin ton slajlık mısır üretilmiştir. Domates üretiminde değişiklikler yaşanmıştır; toplam 536 bin ton domates üretilirken, salçalık domates üretiminde artış görülmüştür. Balıkesir'deki hayvancılık sektörü, 533 bin büyükbaş ve 1 milyon 327 bin küçükbaş hayvanla güçlü bir yapıya sahiptir. Ayrıca, 29 milyon 174 bin et tavuğu ve 5 milyon 674 bin yumurta tavuğu da bulunmaktadır. 2023'te et tavuğu sayısında azalma, yumurta tavuğu sayısında ise artış yaşanmıştır. Bal üretiminde ise 2023 yılında 2.088 ton üretilmiştir, bu da 2022'ye göre bir düşüşü temsil etmektedir (Aydemir, 2024).

2.6. Ulaşım

Balıkesir, Türkiye'nin batısında, önemli ulaşım koridorlarının kesiştiği bir noktada yer alan bir transit merkezdir. Kara, deniz ve hava yoluyla ulaşım imkanları sunan Balıkesir, bu sayede ülkenin birçok noktasına kolayca bağlanmaktadır. Kuzey-Güney ve Doğu-Batı ulaşım koridorlarının kesiştiği noktada yer alan Balıkesir, Türkiye'nin lojistik üssü olma yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. Mevcut ve devam eden karayolu yatırımları, planlanan liman ve demiryolu projeleri, Balıkesir'i Türkiye'nin dünyaya açılan kapısı haline getirmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamlı altyapı yatırımları, Balıkesir'i metropoller ve diğer kentler arasında köprü görevi görmeye hazırlamaktadır. Bu sayede iller arası ticari faaliyetlerin gelişmesi ve bölgesel kalkınmanın hızlanması beklenmektedir. Balıkesir, Türkiye'nin batısında, İstanbul, Bursa ve İzmir gibi büyük şehirlere yakınlığı ve coğrafi konumu sayesinde gelişme potansiyeli yüksek bir bölgedir. Bu durum, şehrin birçok alanda ilerlemesine katkıda bulunmaktadır. Balıkesir, Güney Marmara Bölgesi'nin hinterlandında yer alarak, bölgenin ulaştırma ağında kritik bir rol oynamaktadır. Trakya'yı Anadolu'ya bağlayan Avrasya Ulaştırma Bağlantıları ve Ekonomik İş Birliği Ulaşım Ağı'nın önemli bir durağı olan Balıkesir, Karadeniz ile Ege Denizi'ni birbirine bağlayan deniz yollarına da erişim imkânı sunmaktadır. Bölgeyi Marmara, İç Anadolu ve Ege bölgelerine bağlayan kara, demiryolları ve havaalanları da Balıkesir'den geçmektedir. Bu sayede Balıkesir, önemli turizm, ticaret ve sanayi merkezlerini birbirine bağlayan bir ulaşım merkezi haline gelmiştir. Bölgede ve civarında yer alan önemli turizm merkezleri, bölgenin ulaşım açısından önemini daha da artırmaktadır. İstanbul'dan başlayıp Gelibolu Yarımadası'nı geçerek güneye doğru uzanan aynı zamanda Edremit Körfezi ile İzmir'e bağlanan, oradan da Akdeniz'e kadar uzanan kıyı şeridi, doğa ve tarih turizminin değerli merkezlerini barındırmaktadır. Bu durum, kara ulaşımının gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, 2022-2024).

2.7. Motorlu Kara Taşıtları

Şubat 2022'ye ilişkin TÜİK verilerine göre, Türkiye'de toplam 66,567 adet taşıt trafik kaydı yapılmıştır. Bu kayıtların %51,7'si otomobillerden, %21,7'si motosikletlerden, %15,7'si kamyonetlerden, %5,9'u traktörlerden, %3,6'sı kamyonlardan, %0,6'sı minibüslerden, %0,5'i otobüslerden ve %0,3'ü özel amaçlı taşıtlardan oluşmuştur. Kayıtlı taşıt sayısı, bir önceki aya göre %12,2 azalmıştır. Ayrıca, motosikletlerde %51,7 ve traktörlerde %16,1 artış görülürken, minibüslerde %38,4, kamyonetlerde %36,4, kamyonlarda %29,9, otomobillerde %17,7, otobüslerde %12,8 ve özel amaçlı taşıtlarda %5,7 azalma meydana gelmiştir. Bir önceki yılın aynı ayına kıyasla trafiğe kaydedilen taşıt sayısı %12,3 oranında azalmıştır. Şubat ayında minibüslerde %43,1, motosikletlerde %15,6 ve kamyonlarda %5,4 artış gözlenirken, özel amaçlı taşıtlarda %32,0, traktörlerde %31,2, otomobillerde %19,4 ve kamyonetlerde %11,7 azalma meydana gelmiştir; otobüslerde ise herhangi bir değişiklik gözlenmemiştir. Şubat ayı sonunda toplam trafiğe kayıtlı taşıt sayısı 25 milyon 385 bin 84

olarak belirlenmiştir. Bu dönemde trafiğe kayıtlı taşıtların %54,3'ünü otomobiller, %16,3'ünü kamyonetler, %14,9'unu motosikletler, %8,0'ini traktörler, %3,5'ini kamyonlar, %1,9'unu minibüsler, %0,8'ini otobüsler ve %0,3'ünü özel amaçlı taşıtlar oluşturmuştur (TÜİK, 2022).

Tablo 11

Balıkesir İli Motorlu Kara Taşıtları Sayısı (2022)

İl	Toplam	Otomobil	Minibüs	Otobüs	Kamyonet	Kamyon (1)	Motosiklet	Özel Amaçlı	Traktör
Provinces	Total	Car	Minibus	Bus	Small truck	Truck (1)	Motorcycle	special purpose	Tractor
Balıkesir	521635	227583	6292	3012	73149	13188	130457	1295	66659

Not. Veriler Türkiye İstatistik Kurumu web sitesinden alınarak uyarlanmıştır (TÜİK, 2022).

Tablodaki verilere göre, Balıkesir'de toplamda 521.635 araç tescillidir. Otomobiller, 227.583 adet ile en fazla sayıda bulunan araç türüdür. Motosikletlerin sayısı 149.388'dir, bu da Balıkesir'deki araçların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. 1 ton ve üzeri kamyonların sayısı 73.149'dur, bu da kentteki ticari taşımacılık için önemli bir bileşeni temsil etmektedir. En az sayıda bulunan araç türü ise 1.295 adet ile özel amaçlı araçlardır. Traktörlerin sayısı 66.659 dur. Balıkesir'in tarım ağırlıklı yapısının bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.8. Eğitim

Balıkesir, eğitimde geniş bir altyapıya sahip önemli bir ilimizdir. İl genelinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı çok sayıda ilkokul, ortaokul ve lise bulunmaktadır. Şehirdeki yükseköğretim kurumları arasında Balıkesir Üniversitesi ve Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi öne çıkmaktadır. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim veren liseler, meslek yüksekokulları ve kurslar öğrencilere mesleki beceri kazandırarak iş hayatına hazırlık sağlamaktadır. Balıkesir'in modern ve teknolojik eğitim altyapısı, çağdaş eğitim metodlarının uygulanmasına olanak tanımaktadır.

2.9. Sağlık

Balıkesir, 1,24 milyonluk nüfusuna 25 yataklı tedavi kurumu, 3 özel tıp dal merkezi, 3 ağız ve diş sağlığı merkezi, 16 özel diş sağlığı kliniği, 140 aile sağlığı merkezi, 410 aile hekimliği birimi ve 56 acil yardım istasyonu ile geniş bir yelpazede sağlık hizmeti sunmaktadır (AFAD). Balıkesir'de kamu ve özel sağlık kurumlarında 14.427 kişilik bir sağlık ordusu görev yapmaktadır. 140 aile sağlığı merkezi ve 410 aile hekimi ile aile sağlığı hizmetleri güçlü bir altyapıya sahiptir. Balıkesir'de 56 acil yardım istasyonu ve donanımlı ambulanslarla acil sağlık hizmetleri en üst düzeyde sunulmaktadır. Deneyimli sağlık personeli, acil durumlarda hızlı ve etkili müdahale sağlar (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi (BBB), Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı, 2021).

5. SONUÇ

Balıkesir, Türkiye'nin ekonomik canlılığının en fazla olduğu Marmara Bölgesi'nde stratejik bir konuma sahip olmasıyla birlikte, Marmara ve Ege Denizi'ne kıyısı bulunmakta ve İstanbul, Bursa ve İzmir gibi önemli metropollerin kesişim noktasında yer almaktadır. Ayrıca Avrupa'ya yakınlığı ve her sektörden yatırıma uygun geniş arazi varlığı ile ulaşım açısından da avantajlar sunmaktadır. Özellikle BALO projesinin merkezinde bulunması, Gökköy lojistik merkezi ile ulusal ve uluslararası pazarlara kolay ulaşım imkânı ve İzmir, Ankara ve İstanbul ile bağlantılı demiryolu ağı gibi faktörler, iş dünyası için cazip bir ortam oluşturmaktadır. Bu avantajlarla birlikte, nitelikli eğitim veren 2 üniversite, tam donanımlı akademik departmanlar, sağlık sektöründe tam donanımlı hastaneler, çalışkan ve dinamik bir işgücü potansiyeli, verimli tarım ve hayvancılık alanları, gelişmiş sanayi altyapısı ve turizm potansiyeli gibi unsurlar da Balıkesir'i yatırımcılar için ideal bir destinasyon haline getirmektedir. Ayrıca enerji üretimindeki çeşitlilik, madencilik sektöründeki zenginlik ve gayrimenkul projeleri için uygun talep yapısı gibi teşvik ve destekler de yatırımcıların dikkatini çekmektedir. Balıkesir Yatırım Destek Ofisi tarafından sunulan hizmetler ise iş süreçlerini kolaylaştırarak yatırımcılara daha iyi bir deneyim sunmaktadır. Balıkesir'in dış ticaret verilerine göre 2022-2023 yılı dış ticaret hacminde bir artış gözlemlenmiştir, bu artış hem ihracatta hem de ithalatta kendini göstermiştir. 2023 yılı İhracatındaki bu 1.089.493 bin dolarlık yükseliş, Balıkesir'in ürünlerinin uluslararası pazarlarda artan bir talep gördüğünü işaret etmektedir. Öte yandan, 2023 yılı ithalattaki 724.978 bin dolarlık artış ise Balıkesir'in yatırımlarının ve üretim kapasitesinin genişlediğini yansıtmaktadır. Önümüzdeki yıllarda da Balıkesir'in dış ticaretinin artması beklenmektedir ki bu, şehrin ekonomik gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır. Ayrıca, ihracat ürün çeşitliliğinin artırılması ve yeni pazarlara açılma çabalarının da sürdürülmesi önemlidir. Balıkesir'in ekonomik geleceği tarım, sanayi, ticaret ve turizmin geliştirilmesine bağlıdır. Tarımsal üretimde verimliliğin artırılması, yeni sanayi yatırımlarının teşvik edilmesi, ticaretin geliştirilmesi ve turizm potansiyelinin daha iyi değerlendirilmesi gibi adımlar bu gelişimin temelini oluşturacaktır. Bu doğru yatırımlar ve politikalarla Balıkesir'in Türkiye'nin önde gelen ekonomik merkezlerinden biri haline gelebileceği öngörülmektedir. Balıkesir'in ihracatını artırmak için yeni pazarlara açılması ve ürün çeşitliliğini artırması, ithalatı düşürmek için yerli üretimi teşvik etmesi ve dış ticaret fazlasını korumak için ihracatı artırması ve ithalatı azaltması gibi adımların atılması gerekmektedir. Aynı zamanda, yerli üretim kapasitesini artırmak için yatırımlar yapılması, girişimciliğin teşvik edilmesi ve yeni işletmelerin kurulmasının sağlanması da önemlidir. Bu şekilde Balıkesir'in ekonomisi daha sağlam temellere dayanarak geleceğe daha güvenle bakabilecektir. Balıkesir'in kalkınmasına yönelik bu çalışmada yapılan sosyo-ekonomik analiz, şehrin mevcut durumu ve potansiyeli hakkında önemli bulgular sunmuştur. Tarım, sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerindeki çeşitlilik, şehrin ekonomik yapısını güçlendirmektedir. Ancak altyapı eksiklikleri gibi sorunlar, kalkınma sürecini etkilemektedir. Stratejik planlama ve kültürel mirasın korunması, kalkınma stratejileri içinde kritik öneme sahiptir. Sonuç olarak, tarımın modernizasyonu, altyapının geliştirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi, sanayinin güçlendirilmesi ve eğitim gibi temel unsurlar, Balıkesir'in gelecekteki kalkınmasında belirleyici rol oynamaktadır. Bu öneriler doğrultusunda gerçekleştirilecek çalışmalar, Balıkesir ilinin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak daha da gelişmesini sağlayacaktır; böylece ilin yaşam kalitesi yükselecek ve sürdürülebilir bir kalkınma modeli oluşturulacaktır.

Beyan ve Açıklama / Disclosure Statement

Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Finansal Destek / Funding

Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

No funding to declare for this study.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı / Author Contribution Statement

Çalışmanın tüm aşamaları yazarlar tarafından ortak yürütülmüştür.

All stages of the study were conducted by the author.

Etik Kurul İzni / Ethics Board Approval

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

This study does not require ethics board approval.

Bu Makaleye Atıf Vermek İçin / To Cite This Article: Gül, K. ve Bayraktar, B. (2024). *Balıkesir'in kalkınması için öneriler: bir sosyo-ekonomik analiz*, *Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 65-85.

KAYNAKÇA

- AFAD. (t.y.). Balıkesir AFAD. Balıkesir. Balıkesir Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü. <https://balikesir.afad.gov.tr/>
- Aydemir, B. (2024). 2023 Yılı'nın ilk Yarısında Balıkesir Ekonomisinde Gelişmeler. Balıkesir Üniversitesi. Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü. (Erişim tarihi: 19 Mart 2024). <https://drive.google.com/file/d/1mW3CEGdGiaP4YH24GGOLF2fFu8XFuTKf/view>
- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, (2021). Bütçe ve Strateji. <https://cmsapi.balikesir.bel.tr//Media/BBB%202022-2024%20Revize%20Stratejik%20Plan.pdf>
- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, (2022-2024). Revize Stratejik Plan. <https://cmsapi.balikesir.bel.tr//Media/BBB%202022-2024%20Revize%20Stratejik%20Plan.pdf>
- Balıkesir Yatırım Destek Ofisi (t.y.). Balıkesir'de Sanayi. <https://www.investinbalikesir.com/sectorler/balikesir-de-sanayi>
- Balıkesir Kent Konseyi, (2020). Ekonomi ve yatırım. <https://www.balikesirkentkonseyi.org/sayfa/ekonomi-ve-yatirim.html>
- Balıkesir Kent Konseyi. (t.y.). Tarihçemiz. <https://www.balikesirkentkonseyi.org/sayfa/tarihcemiz.html>
- Balıkesir Maden Tetkik Arama. (t.y.). Maden Haritası <https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/hizmetler/maden-haritalari/balikesir.pdf>
- Balıkesir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2024-2028). Stratejik Plan. https://balikesir.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2024_04/19170250_balikesirstratejikplan20242028guncellenmis.pdf
- Balıkesir Valiliği, (2022). Tarım ve Hayvancılık. <http://www.balikesir.gov.tr/tarim-ve-hayvancilik>
- cottgroup. (2022). Cottgroup Holistic Business Services. <https://www.cottgroup.com/tr/nace-kodu-nedir-ve-ne-icin-kullanilir>
- BSO (2018). 2018-2021 Stratejik Plan. [https://www.bso.org.tr/docs/pdf/BSO-Stratejik-Plan\(2018-2021\)4-yillik.pdf](https://www.bso.org.tr/docs/pdf/BSO-Stratejik-Plan(2018-2021)4-yillik.pdf)
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. (t.y.). Şehir tarihçesi. <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Havalimani/Balikesir/SehirTarihcesi.aspx>
- Demiren, Y. (2024). Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin yerelleşmesi: Balıkesir büyükşehir belediyesi örneği [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Eliçalışkan, M. (t.y.). Ekonomik Faaliyetler- Balıkesir. Coğrafya Dünyası. (Erişim tarihi: 15 Mart 2024). <https://www.cografya.gen.tr/tr/balikesir/ekonomi.htm>
- Esteva, G. (1992). Development. W. Sachs içinde, The development dictionary a guide to knowledge as power (s. 1-24). London And New York: Zed Books.
- GMKA. (2017). Balıkesir yatırım destek ve tanıtım stratejisi ve 2017 yılı eylem planı. <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/ydo/Balikesir-YDTS.pdf>
- GMKA. (t.y.). <https://www.gmka.gov.tr/dokuman-merkezi?page=2>
- GMKA. (t.y.). Sanayi Yatırım Rehberi. <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Balikesir-Sanayi-Yatirim-Rehberi.pdf>

- Güner, T. (2019). Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Gelişmişliğin Mekânsal Eşitsizliği. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 2(2), 69-80. 06 15. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/952329>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı (t.y.). Balıkesir İl Haritası. <https://balikesir.ktb.gov.tr/Resim/57545,denemejpg.png?0>
- invest in Balıkesir. (t.y.) Balıkesir'de madencilik: <https://www.investinbalikesir.com/sectorler/balikesir-de-madencilik>
- İnvest in Balıkesir. (t.y.) Organize Sanayi Bölgeleri-Balıkesirde Yatırım. <https://www.investinbalikesir.com/yatirim-bolgeleri/organize-sanayi-bolgeleri/balikesir-organize-sanayi-bolgesi>
- Invest in Balıkesir. (t.y.). Balıkesir'de Sanayi. <https://www.investinbalikesir.com/sectorler/balikesir-de-sanayi>
- Nüfusu.com. (2023). Balıkesir Nüfusu. <https://www.nufusu.com/il/balikesir-nufusu>
- Oxford English Dictionary, Development, (2020), (Erişim tarihi: 15 Ekim 2024), <https://www.oed.com/>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (t.y.). Balıkesir İlinin Tarihi. <https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-65829/balikesir-ilinin-tarihi.html>
- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. <https://www.sanayi.gov.tr/anasayfa>
- Turhan, Y. (2020). Kalkınma Kavramının Tarihsel Süreci ve Etimolojik Analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* (29), 149-164. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.719140>
- TÜİK. (2023). Dış Ticaret Verileri. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Dis-Ticaret-104>
- TÜİK. (2022). İllere Göre Motorlu Kara Taşıtları Sayısı. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Motorlu-Kara-Tasitlari-Subat-2022-45705&dil=1>
- TÜİK. (2022). Motorlu Kara Taşıtları. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Motorlu-Kara-Tasitlari-Subat-2022-45705&dil=1>